

'n HOESBREEF

UITGAVE VAN STICHTING HISTORISCHE SOCIËTEIT ENSCHEDE-LONNEKER

▲ Gerrie Boers krijgt de zilveren erespeld van de afdeling Twente van de AWN uit handen van voorzitter Kees de Rooij.

Foto: AWN

Zilveren erespeld voor Gerrie Boers

De Historische Sociëteit heeft deze zomer Gerrie Boers uit Enschede voorgedragen voor een belangrijke archeologische onderscheiding: de zilveren speld. Het bestuur van de afdeling Twente van de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN), die de erespeld elke twee jaar uitreikt, heeft die voordracht gehonoreerd. Vorige maand is de speld door AWM-voorzitter De Rooij aan haar uitgereikt. De eerste zilveren speld ging naar voormalig provinciaal archeoloog Ad Verlinde.

Gerrie Boers had als ambtenaar van de gemeente Enschede jarenlang archeologie in haar takenpakket. Zij zette zich met hart en ziel in voor de cultuurhistorie en met name de archeologie in de gemeente. Zo had ze onder meer een belangrijke rol in de totstandkoming van het Rutbeek-monument bij de Hegebeekweg en van het monument in de wijk Cascade (bij de Gronausestraat) waar sporen van een kampement uit de steentijd zijn gevonden. Gerrie Boers is sinds vorig jaar met pensioen.

Erfgoedprijs

► De Historische Sociëteit heeft een Erfgoedprijs ingesteld, die in dit jubileumjaar voor het eerst wordt uitgereikt. De prijs is bedoeld ter stimulering van de aandacht voor cultuurhistorie in de gemeente Enschede. De termijn waarbinnen nominaties konden worden ingediend is inmiddels verstreken. De genomineerden vindt u in 'n Hoesbreef van februari.

De winnaar wordt gekozen door een Commissie van Voordracht onder voorzitterschap van Paul van Wijk. Tot deze commissie is onlangs ook Nico Buurman toegetreden.

'n HOESBREEF

Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker

Nieuwsbrief voor
SHSEL-contribuanten
www.shsel.nl

Redactie:

Ingrid Astrego, Javastraat 26,
7512 ZJ Enschede. (053) 431 72 89 of
astrego@kpnmail.nl

Secretariaat:

Gerard Hemelt,
Suze Groeneweglanden 14,
7542 NM Enschede, 06 197 255 77
secre.shsel@gmail.com

'n Sliepsteen

Contribuanten ontvangen vier keer per jaar ons historisch blad 'n Sliepsteen. Redactie:
Geert Bekkering, (053) 430 06 91
of g.h.bekkering@home.nl

<https://www.facebook.com/SHSEL/>

Onze documentatie is te raadplegen in Prismare, ruimte 1.07 Roomweg 167 maandag 10-12 uur vrijdag 14-16 uur. Contribuanten ontvangen ons kwartaalblad 'n Sliepsteen www.shsel.nl

De Historische Sociëteit Enschede-Lonneker heeft bij de belastingdienst de status van culturele ANBI. Dat betekent dat een gift aan de sociëteit voor 125 procent kan worden afgetrokken van de inkomstenbelasting en voor 150 procent van de vennootschapsbelasting. Een ANBI is een algemeen nut beogende instelling. Die mag zich culturele ANBI noemen als de instelling voor minstens 90 procent actief is op cultureel gebied. De Historische Sociëteit is dat.

Jubileum

Het Enschede van 1968 was een stad vol twijfel. De gloriejaren van de textiel waren definitief voorbij. Mijn vader was werkloos, na de sluiting van textiel-fabriek Holland aan de Parkweg. Het veelkop-pige monster de KNTU, waarvan zijn fabriek onderdeel was, stond op omvallen. De grote Van Heek was in april 1967 al genoodzaakt zo'n 1700 man te ontslaan en dat was nog maar het begin. Ruim 20.000 werknemers in de textiel verloren in de jaren daarna hun werk.

Hotel de Graaff is in 1968 gesloopt en misschien stond die sloop wel model voor de tijd die zou komen. Een min of meer luxe hotel uit de goede jaren, waar in Enschede en Twente de aanjagers waren van de nationale economie. Rond twintig procent van het Bruto Nationale Inkomen werd hier gerealiseerd.

Ik had in 1968 mijn eerste jaar als leerling-boekdrukker bij drukkerij Boevink aan de Blekerstraat er op zitten. Een mooi vak, dat wel, maar met 15 jaar al van school om bij te dragen aan het gezinsinkomen was toch niet echt de toekomst die ik voor mij zag. Veel huishoudens in Enschede kregen met werkloosheid te maken. Hoewel veel mensen nog via de route van de WAO hun pensioen haalden dankzij de inzet van de vakbonden, was toch uiteindelijk zo'n 25 procent van de Enschedeers aangewezen op een sociale uitkering. Vanaf 1968 is het zeker vijftien jaar alsmat slechter met de stad gegaan.

Crisistijd

In 1968 was er een aantal mensen dat vond dat de geschiedenis van Enschede desondanks de moeite waard was om je mee bezig te houden. Al dan niet gestimuleerd door de crisis in de textiel, die met zich meebracht dat veel fabriekscomplexen leeg zouden komen en voorzieningen zouden verdwijnen. Het vastleggen van de verhalen van onze stad, die snel zouden vervagen in de geschiedenis, vroeg om actie. De Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker werd in 1968 opge-

richt. Met mijn naamgenoot Johan Buursink als een van de initiatiefnemers.

En dan nu, vijftig jaar later, lijken we de crisis die Enschede trof achter ons te hebben gelaten. De stad staat er redelijk goed bij. Natuurlijk, het gemiddelde inkomen is nog altijd te laag, net als het gemiddelde opleidingsniveau. Nog

te veel mensen zijn aangewezen op een uitkering en hebben ondersteuning nodig.

Maar in alle statistieken zien we progressie. Het aantal banen neemt toe, het inkomen stijgt, het winkelareaal neemt nog steeds toe, voorzieningen zijn gerealiseerd in de cultuur en Enschede is een onderwijs- en dienstenstad geworden. Er is veel gebouwd en wonen heeft de plek van veel textiel fabrieken overgenomen.

Op 16 januari 2018 openen wij ons jubileumjaar met een bijeenkomst in de Ontmoetingskerk. We proberen deze avond een bijzonder karakter te geven, dus voelt u zichzelf uitgenodigd om er bij te zijn. Er is een commissie vanuit de Historische Sociëteit bezig om in dit jubileumjaar een speciaal programma op te zetten met bijzondere activiteiten. Zoals het er nu uitziet, gaan we in elk geval de stadsdelen in. Verbinding zoeken met ons verleden, maar ook de aansluiting met het Enschede van nu laten zien. Er is een bijzondere jubileumuitgave (waar ik nog niets over kwijt wil) en natuurlijk zal 'n Sliepsteen, ons SHSEL-magazine, dit jaar aandacht aan ons jubileum schenken.

Al met al een jaar om naar uit te zien. Wij hopen u regelmatig bij een van de activiteiten te ontmoeten. En.... natuurlijk een heel goed 2018 toegewenst.

Dick Buursink
voorzitter

▲ Ontmoetingskerk aan de Varviksingel.

Nieuwjaarsbijeenkomst

De Historische Sociëteit Enschede-Lonneker houdt haar nieuwjaarsbijeenkomst dit jaar op **dinsdag 16 januari 2018** in de ontmoetingsruimte van de Ontmoetingskerk aan de Varviksingel 139. Dit is de ruimte waar afgelopen zomer de Hogeland-expositie van de fotoverhalencommissie te zien was. Er is (gratis) parkeergelegenheid in de Doctor Wageenaarstraat en bij de achteringang van de kerk in de Diekmanstraat. De nieuwjaarsbijeenkomst begint om 19.30 uur. Het nieuwe sociëteitsjaar begint ook met de viering van het 50-jarig bestaan

van de Historische Sociëteit. Na de koffie en een welkomstwoord van voorzitter Dick Buursink vertelt Kor Feringa daarom iets over het wel en wee van de sociëteit in die afgelopen vijftig jaar. Kor Feringa is jarenlang secretaris geweest van het SHSEL-bestuur en is voorzitter van de documentatiegroep die elke vrijdag aan het werk is in onze ruimte in Prismare. De koffie met een jubileumtaartje en een consumptie in de pauze worden aangeboden door de sociëteit. Daarvoor worden bij binnenkomst consumptiebonnen uitgereikt.

Activiteiten PR-commissie

► De activiteit van de PR-commissie bij de Polaroidfabriek, aangekondigd in de vorige 'n Hoesbreef, is niet doorgestaan, omdat wij buiten moesten staan. De afspraak binnen de Promotiecommissie is, dat wij in het najaar en voorjaar tot en met maart niet buiten gaan staan, i.v.m. de te verwachten weersomstandigheden. Wel hebben wij op zaterdag 9 december op de kerstmarkt in winkelcentrum Deppenbroek gestaan, waar zich vier contribuanten hebben aangemeld en vele Sliepstenen en enkele Boerderijboeken werden verkocht. Op zondag 10 december hebben wij ons

laten zien bij T-Beat in Hotel Restaurant Rodenbach op de Parkweg. Hier hebben wij een groot aantal Sliepstenen van het speciale nummer 116 over de bands van Textielbeat verkocht. Wij hebben voor 2018 vele plannen, waarvoor wij ook uw hulp vragen. Geef activiteiten die u ter ore komen en die wij misschien over het hoofd zien s.v.p. aan ons door! Ook voor de dit jaar te houden boekenmarkt vragen wij uw hulp. Boeken over Enschede en Twente zijn daarvoor zeer welkom. Voor 2018 wensen wij alle Hoesbreeflezers een gezond en gelukkig jaar toe.
Ben Broen.

Sociëteits-avonden

► Zoals bekend zijn de vaste sociëteits-avonden na de zomervakantie vervallen. Geert Bekkering die deze activiteit verzorgde wilde er mee stoppen, omdat er geen aanbod kwam van leden om hem te helpen. Dat wordt betreurd want het was voor veel mensen toch de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten. Intussen heeft het bestuur, in een overleg met de verschillende werkgroepen, aan hen gevraagd of elke werkgroep minimaal een keer per jaar een sociëteits-avond wil invullen. Dat kan met een interessante spreker, een inleiding vanuit de werkgroep over hun werk of iets dergelijks. De werkgroepen gaven aan daaraan in principe mee te willen werken, en ik verwacht dan ook dat we dit jaar weer een aantal avonden aan kunnen bieden.

Natuurlijk is er wel de jaarvergadering in april met een terugblik en vooruitblik en een aanvullend programma georganiseerd door het bestuur.

Op 16 januari de nieuwjaarsbijeenkomst en start van ons jubileumjaar, en in dat kader zullen we nog meer activiteiten organiseren die uiteraard ook voor onze leden toegankelijk zijn. Wij proberen met het werk van de sociëteit aan de weg te timmeren om te zorgen voor een actievere achterban die ons werk ook meer steunt.

Dick Buursink

Onthulling plaquette

► **Zondag 21 januari** wordt in het Muziekcentrum aan de Noorderhagen een plaquette onthuld ter herinnering aan de omgekomen bemanning van de geallieerde bommenwerper die in de Tweede Wereldoorlog is neergestort in het centrum van Enschede.

De Lancaster W4335 F vertrok op 21 januari 1943 vanaf Elsham Wolds om zijn bommenlast te werpen boven Essen. De Lancaster werd door een Duitse nachtjager neergeschoten en stortte brandend neer. Omdat de twee ton blockbuster aan boord niet ontplofte, bleef het centrum van Enschede gespaard. De bemanning ligt begraven op de Oosterbegraafplaats. De onthullingsplechtigheid – met muziek, speeches van burgemeester Onno van Veldhuizen en Adrie Roding en kranslegging – begint om 14.00 uur. Bijwonen van de onthulling is alleen mogelijk na aanmelding op info@secondworldwar.nl.

De verslagen van de gemeenteraad van Enschede tijdens en na de Eerste Wereldoorlog vormen boeiende lectuur. De te bespreken onderwerpen zijn voor een deel volledig anders dan nu gebruikelijk. Dat geldt ook voor de stijl van discussiëren. Tot in 1917 is geen sprake van algemeen kiesrecht. Voor mannen (ouder dan 23 jaar) geldt dat recht in de praktijk pas sinds 1919, voor vrouwen sinds 1923. Vrouwen mogen in 1919 al wel zitting nemen in de raad. Een jaar lang is mevrouw T. Boon-Renès het eerste vrouwelijke raadslid in Enschede. De raad telt in deze jaren 23 leden, onder wie vier wethouders. Het wethouderschap is nog een erebaan. Er zijn in deze periode vier liberale leden, zeven leden van de Sociaal Democratische Arbeiders Partij, vijf van de R.K.Staatspartij, drie namens de Anti-Revolutionaire Partij en een lid namens de Christelijk Historische Unie (de laatste drie partijen worden gezamenlijk wel aangeduid als de 'clericalen').

Twee leden vertegenwoordigen de Socialistische Partij en een lid de Communistische Partij Holland. Raadsleden van deze beide partijen strijden overigens niet alleen tegen het 'kapitalistisch gemeentebestuur' (waarvoor zij geen enkele verantwoordelijkheid wensen te nemen: zij keuren op voorhand de gemeentebegroting af), maar in het bijzonder ook tegen hun collega's van de SDAP die worden gezien als 'instrumenten van de heersende klasse'. Periodiek stelt de raad salarisregelingen vast. Die regelingen betreffen de ambtenaren in dienst van de gemeente, de werklieden, het los-vast personeel, de schoolschoonmakers, de lantaarnopstokers en – blusschers, het onderwijzend personeel en de politieambtenaren. Niet alleen de regelingen als zodanig worden vastgesteld, maar ook wijzigingen ad hoc. Niet zelden bespreekt de raad ook de beloning voor afzonderlijke functies, tot bijna op de man af. Dat die regelingen na uitvoerig overleg met betrokkenen of hun vakbonden aan hen worden voorgelegd, zegt de meeste raadsleden niets. Zij wensen zelf te besluiten. Een punt van zorg is het grote aantal mutaties in de onderwijssector, vooral in het middelbaar onderwijs. Een reden daarvoor is het vrijwel ontbreken van middenstandswoningen. Ook overigens is Enschede voor velen geen aantrekkelijke woonplaats. Van burgemeester Bergsma is de uitspraak dat men helaas

Enschede 100 jaar geleden Geen licht in de wijkpost Pathmos

niet de aantrekkelijkheden kan bieden van een grote Hollandse stad of van wetenschappelijke instituten. 'Ook op het gebied van ontspanning, muziek, e.d. is hier niet te krijgen wat men elders heeft'. Zowel van liberale zijde als vanwege de uiterst linkse partijen heeft men met name moeite met de salarissen bij de gemeentelijke politie. Immers, politieambtenaren zijn feitelijk 'improductieve krachten' (in tegenstelling tot de werklieden). Bovendien kan elke ongeschoolde arbeider politieagent worden. Politieagenten worden, aldus de SP en de CPH, ingezet tegen de arbeidersklasse. Een liberaal raadslid vindt een politieagent wel een nuttig persoon, enige agenten zeer nuttige elementen in de maatschappij, maar te veel politieagenten overschrijdt het nuttige, zeker als de zomer voor de deur staat (en het aantal diefstallen dus afneemt). Hetzelfde raadslid constateert dat in de wijkpost Pathmos vaak 's avonds geen licht brandt. De burgemeester antwoordt dat er desondanks agenten aanwezig zijn. In hoeverre het argument hout snijdt, blijft tijdens het debat in het midden. De raad geeft wel toestemming vier nieuwe agenten aan te trekken. Sinds 28 april 1911 opereert de politie vanuit een nieuw bureau aan de Haaksbergerstraat. Een telling van het aantal politieambtenaren 1) dat wordt aangesteld in de periode 1910-1919, te weten 99 perso-

nen, wijst uit dat 47 man een militair beroep hebben; 35 man zijn vakman in diverse beroepen. Niet minder dan 24 man komen uit de provincie Friesland. Uit Enschede vertrekken in genoemde periode 62 man, van wie zestien naar Friesland. De getallen geven aan dat het gemeentelijk politiekorps rond WO I flink in omvang is toegenomen. Agenten worden in de gelegenheid gesteld het Politiediploma A te behalen. Die opleiding staat goed bekend. Met name in 1918 en 1919 wordt de Enschedese politie versterkt met 'hulpdiennaren van politie' (plm. tien), een brigade rijksveldwacht (vier), twee compagnieën infanterie ter versterking van de grenswacht en – na de wapenstilstand – nog twee bataljons infanterie ter begeleiding van de tienduizenden krijgsgevangenen die in Enschede werden opgevangen. Ook de Enschedese Burgerwacht is dan volledig in functie.

Wat de werkzaamheden van de politie betreft: vooral de nachtdiensten waren spannend door de nooit aflatende strijd tussen smokkelaars enerzijds en politiemannen anderzijds. Die strijd werd aan weerszijden met grote sportiviteit gevoerd., aldus een eigentijdse chroniqueur. 'Werden de smokkelaars... door de politie staande gehouden, dan was het heel gewoon, dat de smokkelaars hun zakken met boter, vet, spek, chocolade of zeep, weer op de rug namen en naar het bureau van politie sjouwden. Als tegenprestatie mochten ze dan de lege zakken en draagriemen weer meenemen. Waarna dezelfde smokkelaars in dezelfde nacht soms voor de tweede maal konden worden aangehouden.'

Kor Feringa

1) Naar J. v.d.Brink, 100 jaar Enschedese Politie (uitgave in eigen beheer 1956)

Contactpersonen commissies

► Binnenstadcommissie

Hans Jansen (053) 4354870

Email: hansjansen@shsel.nl

► Boerderijcommissie

Jan Goolkate (053) 435 90 44

Email: janguolkate@shsel.nl

► Documentatiecentrum

Kor Feringa (053) 477 45 95

Email: korferinga@shsel.nl

► Foto- en verhalencommissie

Jan Breteler

Email: janbreteler@shsel.nl

► Monumentencommissie

Cees van der Velde, 06 4735 43 59 of 06 4208 92 50, ceesvandervelde@shsel.nl

► Loakstenen- en begraafplaatscommissie

Harry van der Sleen (053) 852 24 94

Email: loakstenen@shsel.nl

► PR-commissie

Ben Broen, 06 835 30 607

Email: benbroen@shsel.nl

► Redactie 'n Sliepsteen

Geert Bekkering (053) 430 06 91

Email: geertbekkering@shsel.nl

► Historische Kring Glanerbrug

Joop Kwakman (053) 461 38 53

Email: joopkwakman@shsel.nl

► ICT

Tjibbe Knol Email: tjibbeknol@shsel.nl

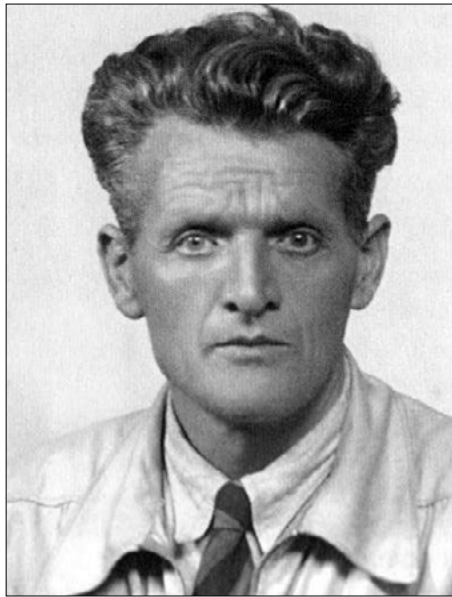
De lijst van Haeck

► Vorig jaar verscheen 'De lijst van Haeck', het verhaal van een Hengeloër die in de Tweede Wereldoorlog betrokken raakte bij de hulpverlening aan uit Duitsland ontsnapte gevangenen. Van 1942 tot 1944 runde hij een ontsnappingslijn waar ook gestrande bemanning van de geallieerde luchtmacht gebruik van maakte.

In oktober 1944 werd Jules Haeck door de Duitsers op vliegveld Twente vermoord.

Hij kwam uit Croix in Frankrijk en had zich in 1918 in Hengelo gevestigd, nadat hij tijdens de Eerste Wereldoorlog uit het Franse leger was gedeserteerd.

Omdat hij de Franse taal sprak, was het geen toeval dat hij in 1942 onbedoeld betrokken raakte bij de hulpverlening aan de uit Duitsland ontsnapte Franse en andere krijgsgevangenen. Om zich te rehabiliteren tegenover zijn vaderland haalde hij het medio 1942 in zijn hoofd de krijgsgevangenkampen in het Emsland tot de laatste man toe leeg te halen. Hij werkte hierbij samen met slechts enkele personen uit Hengelo, Zutphen, de Achterhoek en Echt in Limburg. Toen de eerste gestrande bemanningsleden van de geallieerde luchtmacht verschenen, werd zijn ontsnappingslijn ook voor de piloten gebruikt. Tot september 1944 werkte de ontsnap-

▲ Jules Haeck

plingslijn van Haeck zelfstandig. Hij was een solist die zelf de regie wilde houden. Zijn illegale werk werd alom gewaardeerd en gerespecteerd en medio 1944 werd hem door enkele verzetsorganisaties de coördinatie van de hulpverlening aan gestrande geallieerde bemanningsleden in Twente toebedeeld. Benno (H.B.) van Helden vertelt de geschiedenis van Haeck in een paperback van 322 pagina's, die is uitgegeven door Uitgeverij Heijink. Het verhaal betreft niet alleen de gemeente Hengelo. Bijna alle gemeenten in oostelijk Nederland komen aan de orde.

Historische Sociëteit bestaat vijftig jaar

► De Historische Sociëteit – opgericht in 1968 - viert dit jaar het 50-jarig jubileum. Om dat passend te gedenken is er een jubileumcommissie gevormd, bestaande uit Gerard Hemelt, Georges Schafraad, Jan Brummer, Jan ter Haar, Nico Mol en Paul Snellink. In de commissie wordt gebrainstormd over ideeën hoe de geschiedenis van onze gemeente nog meer onder de aandacht van de bevolking gebracht kan worden. Dit jaar zullen in elk geval op stadsdeelniveau en in Lonneker, Glanerbrug en Boekelo presentaties verzorgd worden die een beeld schetsen van de geschiedenis en ontwikkeling van het desbetreffende woongebied. Ook zijn er plannen om de jongeren actief bij de historie te betrekken. Wordt vervolgd. Zie ook de berichtgeving op onze Facebookpagina: SHSEL.

Informatiebord voor Balengebouw

► Het Balengebouw in Roombeek – ooit bedoeld als onderkomen voor een Jan Cremermuseum – is onlangs in gebruik genomen door onder meer de redactie van TC Tubantia en TV Enschede-FM. Maar wat oorspronkelijk de bestemming was van dat

intensief verbouwde Balengebouw was nergens in de wijk te zien. Op initiatief van de Historische Sociëteit is daarom een bord met uitleg gemaakt dat woensdag 10 januari aan het pand bevestigd is door sociëteitsvoorzitter Dick Buursink en een van onze oudste en trouwste leden, Henk Bollen.

De Rekeningen van de Drost van Twenthe

► Stichting De Twentse Krans houdt zich bezig met historisch onderzoek en publicaties. Zij geeft op 23 maart een nieuw boek uit, getiteld: De Rekeningen van de Drost van Twenthe over 1336-1339. Joden in Twente 1336-1339.

De bisschop van Utrecht zat zonder geld en leende een groot bedrag bij de graaf van Gelre. Deze stelde een drost aan die in Twente en elders al dat geld in enkele jaren moest innen.

De Rekeningen zijn door verschillende klerken geschreven op smalle perkamenten stroken, met een lengte van meer dan 9 meter. Drie latinisten hebben zich over het Latijn gebogen. In het boek staat het Latijn links en het Nederlands rechts. De uitgave omvat 320 pagina's en kost 30 euro, exclusief de verzendkosten. Informatie en bestellen: 0546 44 15 31 of support@detwentsekrans.com.